

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Чорна ІІ.

Навчально-науковий інститут підприємництва та перспективних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті розкрито зміст професійної мобільності майбутніх економістів. Проаналізовано та узагальнено проблеми формування професійної мобільності майбутніх фахівців з економіки, Розглянуто компоненти формування професійної мобільності студентів, зокрема економічної галузі. Визначено, що володіння сукупністю цих компонентів дає змогу майбутнім фахівцям досягти високого рівня узагальнених професійних знань, удосконалити їх та самостійно набувати, а також визначає здатність ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення та контролювати цей процес. У статті визначено, що перед сучасним суспільством виникає проблема підготовки фахівців, здатних швидко адаптуватися в мінливих умовах економічної дійсності та швидко реагувати на проблеми, які потребують термінового вирішення. У зв'язку з цим основою сучасного освітнього процесу стають такі пріоритети, як саморозвиток, самоосвіта і самопроєктування.

Ключові слова: професійна мобільність, професійно мобільні фахівці, професійна підготовка, фахівці з економіки, професійний розвиток, вища освіта, професійна освіта, розвиток економіки.

Постановка проблеми. Оскільки сучасний ринок праці зумовлює потребу у підготовці фахівців різних сфер діяльності, обґрунтовує вимоги до формування соціально-професійних якостей майбутнього спеціаліста, які базуються на загальному обсягу знань, а також на розвитку здатностей самостійно вирішувати нестандартні професійні завдання, альтернативного мислення, постійного прагнення до удосконалення професійної діяльності, дедалі більшої актуальності набуває проблема підготовки фахівців, здатних постійно розвиватися для виконання різних завдань. Технічний і науковий прогрес зумовлює серйозні структурні зміни і перебудову економіки, а отже і уявлення про умови праці. У сучасних умовах, здобуття вищої освіти не є гарантією для працевлаштування, оскільки якість здобутих знань може не відповідати вимогам робочого місця. Процеси інтеграції і глобалізації вимагають від вищої професійної освіти підготовки висококваліфікованих фахівців, які здатні до швидкої адаптації у нестійких умов праці, до змін у професійної діяльності, які будуть вільно почуватись на міжнародному ринку праці, тобто здатних до формування професійної мобільності. Таким чином вища освіта повинна стати найдієвішим інструментом для формування висококваліфікованих економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливо зазначити, що проблему підготовки професійно мобільних фахівців досліджували як вітчизняні (Н. Бідюк (2001), Ю. Дворецька (2007), С. Іванченко (2005), Н. Латуша (2015), Р. Майборода (2015), В. Міщенко (2009), В. Стасюк (2003), Л. Сушенцева (2011), І. Шпекторенко (2012) та ін.) так і зарубіжні (Л. Горюнова (2006) та ін.) науковці. Кожен із них зробив свій великий внесок для визначення професійної мобільності. Ця стаття є результатом дослідження, яке проводилось, аналізуючи, порівнюючи, та узагальнюючи необхідні для вивчення науково-дослідні роботи науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо вирішеною залишається проблема підготовки професійно мобільних фахівців з економіки у вищих навчальних закладах.

Мета статті. Головною метою статті є визначення і теоретичне обґрунтування змісту та структури професійної мобільності майбутніх економістів. Визначення змісту поняття «професійна мобільність фахівця» та її ролі, як важливої професійної якості, у підготовці майбутніх спеціалістів в умовах сучасного вищого навчального закладу. Дослідження важливості професійної мобільності майбутніх економістів у їх подальшій професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для стрімкого та ефективного розвитку нашого суспільства проблема формування освіченої людини, готової до творчої праці, професійного розвитку та вдосконалення, відкритої до опанування інновацій і впровадження нових технологій набуває дедалі більшого значення. Система освіти стрімко оновлюється, розвивається та удосконалення.

Сучасний ринок праці зумовлює потребу у підготовці фахівців різних сфер діяльності, обґрунтовує вимоги до формування соціально-професійних якостей майбутнього спеціаліста, які базуються на загальному обсягу знань, а також на розвитку здатностей самостійно вирішувати нестандартні професійні задачі, альтернативного мислення, постійного прагнення до удосконалення професійної діяльності. Тобто необхідна підготовка фахівців, здатних постійно розвиватися для виконання різних завдань [1, с. 1–3].

Проте, у сучасних умовах здобуття вищої освіти не гарантує працевлаштування, оскільки якість здобутих знань може не відповідати вимогам робочого місця. Процеси інтеграції і глобалізації вимагають від вищої професійної освіти підготовки високо кваліфікованих фахівців, які здатні до швидкої адаптації у нестійких умов життя, до змін професійної діяльності, які вільно будуть почуватись на ринку праці, тобто здатних до формування професійної мобільності. Вища освіта повинна стати основним і найдієвішим інструментом для формування професійно мобільних фахівців.

У сучасних умовах запорукою успішності людини є вміння адаптуватися до змін у суспільстві, бути готовою до освоєння нових інформаційних технологій і конкурентоспроможності на

ринку праці. Вища школа повинна підготувати кожного спеціаліста до високопрофесійної, творчої праці, повністю розкриваючи його здібності з можливостями реалізації особистих інтересів.

Професійна мобільність відіграє важливу роль у процесі підготовки майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі. Мобільність (з латинської *mobilis* – рухомий, рухливий) означає рухливість, здатність до швидкого пересування, адаптації, виконання завдань. Поняття «професійна мобільність» знайшла своє визначення у різних науках. З точки зору психології вона є здатністю і готовністю особистості швидко й успішно опановувати нові технології, виконувати нові виробничі завдання, постійно здобувати відсутні знання й уміння для забезпечення ефективною новою професійною діяльністю [2, с. 143]. У педагогіці професійна мобільність – це необхідна якість особистості, яка є невід’ємною для успішної і продуктивної праці. Вона проявляється в діяльності і забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій, а також у прагненні особистості змінювати не тільки себе, а й своє професійне та життєве середовище. Основою професійної мобільності особистості є динамізм її мотиваційних, інтелектуальних і вольових процесів, завдяки яким здійснюється готовність до професійної мобільності [3, с. 3–11].

Досліджуючи професійну мобільність, науковець С. Іванченко визначає її як здатність успішно перелаштовуватись з одного виду діяльності на інший, або змінювати його. Професійно мобільний фахівець здатен володіти високим рівнем узагальнених професійних знань, удосконалювати їх та самостійно поновлювати і набувати [4, с. 266]. Професійна орієнтація, професійна мотивація, професійна адаптація є підґрунтям для професійної мобільності [5, с. 38].

До основних складових у структурі професійної мобільності науковець Н. Латуша відносить:

- активність (готовність до діяльності, освоєння нових форм і видів діяльності, як основа професійно-педагогічної діяльності);
- адаптивність (здатність пристосовуватись до мінливих умов праці, готовність змінювати своє життя і діяльність, як основа професійно-педагогічної гнучкості);
- відкритість (схильність до нового, невідомого, відмова від стереотипів);
- комунікативність (здатність і готовність для встановлення нових зв’язків та контактів з суб’єктами освітньої діяльності);
- креативність (творче ставлення до середовища і власної діяльності, готовність до їх перетворення, як фундамент професійно-педагогічного новаторства);
- компетентність (здатність гнучко орієнтуватися в професійній діяльності, готовність до продовження навчання, самонавчання, саморозвитку, самоосвіти) [6].

Володіючи такими якостями, фахівець здатен швидко і гнучко пристосуватись до змін у професійній діяльності, до творчого мислення для вирішення поставлених завдань, готовий саморозвиватись, навчатись та удосконалюватись у процесі праці.

Експерти освітньої галузі в у Великій Британії досить давно дійшли висновку про те, що вища освіта повинна забезпечувати широку, а не вузькоспеціалізовану підготовку фахівців. Це визначає потребу у підготовці всебічно розвинених фахівців, які вміють самостверджуватись і розкриватись, приймати рішення у складних умовах, а також здатних до творчого мислення та вирішення проблем. Головним завданням освіти є широкопрофільна підготовка фахівців, здатних переходити з однієї спеціалізації на іншу. Однією з важливих вимог при цьому є професійна мобільність та адаптація в умовах світового інформаційного простору. Системи вищої освіти у світі серйозно впливають як на соціальну, так і на просторову мобільність. У зв’язку з цим, можна стверджувати, що мобільність є однією з найсуттєвіших професійних рис майбутнього фахівця [7, с. 179].

Досліджуючи формування професійної мобільності у студентів, як інтегративну якість особистості В. Міщенко, об’єднує такі компоненти:

- когнітивно-компетентнісний – здібності і знання, що безпосередньо пов’язані з умінням самостійно набувати різних професійних знань.
- мотиваційний – сформована внутрішня потреба в професійній мобільності, тобто прагнення до кар’єрного росту на основі отриманих знань;
- рефлексивно-оціночний – усвідомлення потенціалу своєї професійної мобільності та готовність до її використання [8, с. 56–62].

Професійна підготовка майбутнього економіста – це педагогічний процес у закладах вищої освіти економічного профілю, що може бути різноманітною і різноплановою. У результаті цього процесу формується та розвивається професійно готовий фахівець-економіст. Професійна готовність майбутнього економіста проявляється у формах активності та визначає здатність ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення та контролювати цей процес.

Усі компоненти професійної готовності фахівця економічної галузі взаємопов’язані та логічно поділені на дві групи. Перша група визначає такі професійні якості фахівця, як планово-змістовні, організаційні, мотиваційні, контролюючі та координаційні. До другої групи належать особистісні якості економіста: вольові, емоційні, мобілізаційні, рефлексивно-комунікаційні [9, с. 280].

Формування професійної мобільності майбутнього фахівця зумовлена тим, що знання та їх застосування у подальшій праці стають міжнародним явищем. Велике значення набуває навчання, стажування та дослідницька робота за кордоном, оскільки таким чином збагачується індивідуальний досвід молодого фахівця, що дає можливість більше дізнатися про інші моделі створення та поширення знань, дозволяє розширити мережу контактів та спілкування.

Знання стають найважливішим фактором для покращення економічного розвитку на державному рівні. Здатність суспільства володіти знаннями та перетворювати їх у джерело прибутку та вміння використовувати є вирішальним фактором для стійкого економічного росту та підвищення життєвого рівня населення. Економічне зростання України вимірюється не тільки накопиченням капіталу, а й збільшенням об-

сягу знань та використання їх на практиці. У зв'язку з цим, побудова ефективної економіки має бути заснована на знаннях, одержаних, насамперед, у процесі навчання у вищих навчальних закладах.

Науковець Р. Майборода виділяє три компоненти професійної мобільності майбутнього економіста: мотиваційно-когнітивний, організаційно-діяльнісний та професійно-комунікативний. Мотиваційно-когнітивний компонент визначається стійкою мотивацією для отримання професійно-значущих знань у сфері економіки; усвідомленістю соціальної значущості професії економіста; володінням теоретичними знаннями в області економіки та інших фундаментальних наук; умінням знаходити та аналізувати дані вітчизняної та закордонної статистики про соціально-економічні процеси та явища. Організаційно-діяльнісний компонент професійної мобільності майбутнього економіста базується на умінні організувати, структурувати, раціоналізувати навчальну та професійну діяльність у сфері економіки; умінні аналізувати, проектувати та прогнозувати результати та наслідки дій, направлені на вирішення конкретних економічних задач; здібності критично оцінювати запропоновані варіанти управлінських рішень та обґрунтовувати пропозиції щодо їх удосконалення з урахуванням можливих соціально-економічних наслідків. Професійно-комунікативний компонент зумовлює дотримання норм та правил професійної етики; здатність швидко адаптуватись у новому професійному колективі; розвивати навички ділового та професійного спілкування, проведення презентацій, укладання договорів та здійснення ділового листування [10]. Націлен-

ня освіти на особистість, підвищення її ролі у розвитку держави і суспільства, залежність успіху трудової кар'єри людини не тільки від високого рівня його загальної підготовки, а й професійної, викликає необхідність у зміні підходу до цілей, змісту, організаційної структури професійної підготовки фахівців в системі професійної освіти. При цьому слід враховувати зміну головної мети розвитку суспільства; інтердисциплінарний характер професійної праці; особистісну орієнтацію в безперервній освіті, зацікавленість суспільства в освідчених громадянах з високим рівнем педагогічної підготовки як гаранта успішної професійної кар'єри та конкурентоспроможності на ринку праці [11 с. 377].

Висновки. У зв'язку з тим, що система освіти стрімко оновлюється, розвивається та удосконалення, перед вищим навчальним закладом постає проблема підготовки професійно мобільних фахівців, зокрема у економічній галузі.

Аналізуючи сучасні дослідження, ми дійшли висновку, що професійно мобільний фахівець повинен бути здатним до професійного розвитку, володіння теоретичними знаннями у сфері економіки та інших фундаментальних наук, критично ставитися до інформації, знаходити і раціонально використовувати інформацію, організовувати свою повсякденну навчально-професійну діяльність, самостійної і оперативного вирішувати завдання проблемного характеру, швидко перемикається з одного виду діяльності на інший.

Подальші наукові дослідження плануємо спрямувати на виявлення та обґрунтування педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх економістів засобами іноземної мови у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Список літератури:

1. Щербак О. І. Проблеми професійно-педагогічної освіти в сучасних умовах / О. І. Щербак // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2007. – С. 1–3.
2. Дворецкая Ю. Ю. Психология профессиональной мобильности личности: дис. ... кандидата псих. наук: 19.00.01 / Дворецкая Юлия Юрьевна. – Краснодар, 2007. – 143 с.
3. Сушенцева Л. Проблема професійної мобільності у контексті міждисциплінарного підходу / Л. Л. Сушенцева // Професійна освіта. Проблеми і перспективи: зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 2. – № 1. – С. 3–11.
4. Іванченко Євгенія Анатоліївна. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О., 2005. – 266 с.
5. Шпекторенко І. В. Управління професійною мобільністю державних службовців: автореф. дис. ... 25.00.03 / І. В. Шпекторенко, Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2012. – 38 с.
6. Латуша Н. В. Професійна мобільність як чинник професійної успішності молодого фахівця. Вінницький національний аграрний університет, Україна, Вінниця [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://int-konf.org/konf022015/1010-latusha-n-v-profesyina-moblntst-yak-chinnik-profesyynoyi-uspshnost-molodogo-fahvca.html>
7. Бідюк Н. М. Розвиток змісту та форм організації підготовки бакалаврів інженерів в університетах Великої Британії. Дис. канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Н. М. Бідюк – К., 2001. – 179 с.
8. Мищенко В. А. Интегративный подход к образованию как способ формирования профессиональной мобильности у выпускников вузов / В. А. Мищенко // Пед. образов. и наука. – 2009. – № 8. – С. 56–62.
9. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Стасюк Варвара Дмитрівна. – Одеса, 2003. – 280 с.
10. Майборода Р. В. Мобільність майбутнього економіста як його професійно значуща характеристика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://int-konf.org/konf012015/981-mayboroda-r-v-moblntst-maybutnogo-ekonomsta-yak-yogo-profesyino-znachuscha-harakteristika.html>
11. Горюнова Л. В. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования в России: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.08 / Горюнова Лилия Васильевна. – Ростов-на-Дону. – 2006. – 337 с.

Черна И.И.

Учебно-научный институт предпринимательства и перспективных технологий
Национального университета «Львовская политехника»

СОДЕРЖАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО ЭКОНОМИСТА

Аннотация

В статье раскрыто содержание профессиональной мобильности будущих экономистов. Проанализированы и обобщены проблемы формирования профессиональной мобильности будущих специалистов по экономике. Рассмотрены компоненты формирования профессиональной мобильности студентов, в том числе экономической области. Определено, что владение количеством этих компонентов позволяет будущим специалистам достичь высокого уровня обобщенных профессиональных знаний, совершенствовать их и самостоятельно приобретать, а также определяет способность ставить перед собой профессиональные цели, выбирать способы их достижения и контролировать этот процесс. В статье определено, что перед современным обществом возникает проблема подготовки специалистов, способных быстро адаптироваться в меняющихся условиях экономической действительности и быстро реагировать на проблемы, требующие немедленного решения. В связи с этим основой современного образовательного процесса становятся такие приоритеты, как саморазвитие, самообразование и самопроектирование.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, профессионально мобильные специалисты, профессиональная подготовка, специалисты по экономике, профессиональное развитие, высшее образование, профессиональное образование, развитие экономики.

Chorna I.I.

Institute of Enterprise and Advanced Technologies
Lviv Polytechnic National University

THE CONTENT OF PROFESSIONAL MOBILITY OF FUTURE ECONOMIES

Summary

The article describes the content of the professional mobility of future economists. The problems of formation of professional mobility of future specialists in economics have been analyzed and generalized, the components of formation of students' professional mobility are considered. It has been determined that the possession of a combination of these components enables future specialists to achieve a high level of generalized professional knowledge, to improve them, and also determine the ability to set professional goals, choose the means to achieve them and control this process. The article states that in front of modern society there is a problem of training specialists who are able to adapt quickly in the changing conditions of economic reality and to respond quickly to problems that require an urgent solution. In connection with this, the basis of the modern educational process are the following priorities, such as self-development, self-education and self-design.

Keywords: professional mobility, professionally mobile specialists, professional training, specialists in economics, professional development, higher education, professional education, the development of the economy.